

Nataliia Bazylevych

METAPHORICAL MODELS OF SPACE CONCEPTUALIZATION
IN THE NOVEL «JANE EYRE»

The article examines metaphorical models of space conceptualization in the novel «Jane Eyre» by Charlotte Bronte. Metaphorical model is defined as a mental scheme of connection between two conceptual spheres involved in metaphorization, which are characterized by the unity of thematic correlation of nominative and figurative meanings. In the article conceptual correlates and conceptual referents of SPACE have also been identified. It has been proved that conceptual and personified metaphors are the most productive devices for lingual conceptualization of space in the novel «Jane Eyre» which form such models of SPACE as: 1) CONTAINER > RECEPTACLE / SHELTER, 2) ESSENCE, 3) SUBJECT that actualize the peculiarities of world perception of Charlotte Bronte as well as the originality of her artistic thinking.

Key words: space, conceptualization, conceptual correlate, conceptual referent, metaphorical model, conceptual metaphor, personified metaphor.

Наталія Базилевич

МЕТАФОРИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИИ ПРОСТРАНСТВА
В РОМАНЕ «ДЖЕЙН ЭЙР»

В статье охарактеризованы метафорические модели концептуализации пространства в романе Ш. Бронте «Джейн Эйр». Метафорическая модель рассматривается как ментальная схема связи между задействованными в метафоризации двумя понятийными сферами, которые характеризуются единством тематической соотнесенности номинативных и переносных значений. В контексте исследования выявлены концептуальные корреляты и концептуальные референты ПРОСТРАНСТВА. Установлено, что продуктивными средствами концептуализации есть концептуальные и персонифицированные метафоры, которые формируют такие модели ПРОСТРАНСТВА, как: 1) КОНТЕЙНЕР > ВМЕСТИЛИЩЕ / УКРЫТИЕ, 2) СУЩНОСТЬ, 3) СУБЪЕКТ, которые актуализируют особенности мировосприятия Шарлотты Бронте, а также оригинальность ее художественного мышления.

Ключевые слова: пространство, концептуализация, концептуальный коррелят, концептуальный референт, метафорическая модель, концептуальная метафора, персонифицированная метафора.

УДК 821.162.1

Олена Войцева
(Одеса)

**СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНА СПЕЦИФІКА ЛЕКСИКИ ОДЯГУ ЯК
ВИРАЗНОГО ЗАСОБУ ПОЕТИЧНОЇ МОВИ АДАМА МІЦКЕВИЧА
(на матеріалі поеми „Пан Тадеуш”)**

Статтю присвячено лексико-стилістичному аналізу назв одягу як одному з важливих образотворчих засобів в епопеї Адама Міцкевича „Пан Тадеуш”. У лексиці, що позначає типові для кінця XVIII – початку XIX ст. найменування предметів одягу різних соціальних груп, зокрема шляхти і міщан (*żupan, kontusz, pas, konfederatka*), селян (*siermięga, katanka, łapcie z kory*) тощо, автор вербалізує предметно-логічний сенс, додаткові прагматичні, аксіологічні, асоціативні уявлення.

Стилістично марковані (слова з емоційно-експресивним забарвленням: *rudermanik, spódniczka, zauszniczka, pończoszki, wstążeczka, kitka*; стилістичні синоніми: *polska szata* –

polskie ubranie, czamara – czamarka – sukmana – taratarka) і немарковані назви предметів і деталей одягу створюють експресію твору, впливають на процеси розуміння і сприйняття читачем художнього простору, створеного А. Міцкевичем.

Ключові слова: лексика одягу, стилістично марковані засоби, художній текст, польська мова, Адам Міцкевич.

Актуальність статті обусловлена інтересом к содержательной и стилистической стороне художественного текста, а также значением предметной лексики для адекватной и правильной интерпретации художественного произведения.

В работах польских лингвистов М. Борейшо, К. Вильчевской, Л. Голембевского, А. Крупянки, З. Парафинович, И. Турнау и др., рассматриваются вопросы, связанные со структурно-семантической характеристикой и функционированием лексики одежды в сфере художественной коммуникации. Однако, по мнению М. Борейшо, в польской лексикографии все еще отсутствует комплексное описание лексики моды, начиная с древнего периода и заканчивая современным [3, с. 109].

Лексический пласт, обозначающий предметы одежды в славянских языках, относится к основному словарному фонду, вербализирующему понятия материальной и духовной культуры народа. Данные языковые единицы называют реалии, тесно связанные с жизнью человека, являются ценным источником изучения быта и историко-культурных явлений, воплощают прагматические, аксиологические, ассоциативные представления, предоставляют ценную информацию об их художественном назначении [7, с. 151].

Предметом нашего исследования являются названия одежды в поэме Адама Мицкевича „Пан Тадеуш”, насчитывающие 140 лексических единиц, из них 56 обозначают женскую и 84 – мужскую одежду [ср.: 4, с.42].

Цель статьи состоит в семантико-стилистическом анализе всего корпуса лексем, относящихся к тематической группе «Одежда» в пространстве художественного текста А. Мицкевича.

Действие национальной эпопеи „Пан Тадеуш” или последний наезд на Литве. Шляхетская история 1811–1812 годов в двенадцати книгах, писанная стихами” („Pan Tadeusz czyli Ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem pisana”) (1834 г.) происходит в начале XIX века в бывшем Великом Литовском княжестве, а его главные герои – Тадеуш и Зося – являются представителями соперничающих между собой шляхетских родов Соплиц и Горешков [5, с. 7]. Автор воссоздает традиции, обычаи, бытовую и духовную шляхетскую культуру.

Художественный мир, представленный в произведении Мицкевича, представляет собой „событие жизни текста, то есть его подлинную сущность”, которая, по мнению М. М. Бахтина, „всегда развивается на рубеже двух сознаний, двух субъектов” [1, с. 149]. Постигание и правильная интерпретация данного текста зависят от языковой компетенции читателя, его знакомства с реалиями, в частности, с названиями предметов быта, с помощью которых вербализуется картина мира польского общества конца XVIII – начала XIX в.

Из всего многообразия языковых единиц, называющих одежду в польском языке, А. Мицкевич отобрал и употребил те из них, которые помогают в семантической организации художественного текста „как последовательности вербальных (словесных) знаков, представляющей собой снятый момент языкотворческого процесса, зафиксированный в виде конкретного произведения в соответствии со стилистическими нормами данной разновидности языка” [СЭС, с. 528].

Наименования одежды информируют читателя поэмы „Пан Тадеуш” о внешнем облике персонажа, его социальном статусе, например, *żupan* < ar. *džubba*, wł. *giuppa* „podstawowa część męskiego ubioru narodowego, ukształtowana w Polsce w ciągu XVI w., noszonego do XIX w.” [5, с. 206], *kontusz* < tur. *contos* „wierzchni kaftan w ubiorze narodowym, przyjął się w l. 30. XVIII w. Do początku XX w. był symbolem polskiego stroju w jego uroczystej wersji” [5, с. 92], *karabela* < od m. *Karbala* (*Karbela*) w Iraku lub od m. *Karabel* w Turcji

„paradna szabla pochodzenia wschodniego. Noszona do uroczystych strojów narodowych, wyrabiana jeszcze w XIX w.” [5, s. 82], *pas słucki* „ważny dodatek do odzieży, pełniący funkcję modelującą i dekoracyjną. W XVI w. męski ubiór narodowy wymagał pasów jedwabnych” [5, s. 133], *konfederatka* „czapka męska typu piuski, częściej rogatywki, noszona w Polsce od XVIII w. Jeszcze w XIX w. stanowiła element ubioru narodowego” [5, s. 92] (magnaty – *Граф, Стольник*, średnia szlachta – *Судья, Тадеуш Сополица*, мелкопоместная szlachta – *Протазий*, szlachta Dobжинского застанка) [данне лексеми були в центрі уваги А. Крупянки, см. 4, s. 41–59], *habit* (монах), *liberyja*, *kubrak*, *katanka*, *łapcie*, *sukmana*, *siermięga* (слуги, крестьяне), національної приналежності – *jarmulka* (еврей Янкель), а також використовуються для образної і емоціональної характеристики героїв (*zauszniczki*, *pończoszki*, *rękawiczki*, *chusteczka*).

В тематическій групі „Одежда” ми виділили наступні лексико-семантичні підгрупи: 1) гіпероніми (общі родові названія): *odzież*, *strój*, *ubiór*, *ubranie*, *szata*; 2) гіпоніми (видові найменування): 2.1. верхня одяжка (*kubrak*, *kurta*, *sukmana*); 2.2. нижня одяжка (*spódnica*, *pantalony*); слова, означаючі: 3) деталі одяжки (*guzik*, *kieszka*, *kołnierzyk*, *wylogi*); 4) головні убори (*czapka*, *kapelusz*, *kaszkieta*, *kołpak*); 5) обувь (*but*, *łapcie*, *patynki*, *trzewiki*); 6) укрощення і аксесуары (*kokarda*, *szal*, *sznurek*, *wachlarz*, *wstążka*); 7) прически (*peruka*, *pukiel*, *warkocz*); 8) ткани (*aksamit*, *jedwab*, *kaszemir*, *tiul*, *złotogłowa*).

Некоторые из лексем перешли в пассивный фонд польского языка: *łapeć daw.* „but zrobiony z łyka, skóry, słomy itp.” [SJP] < *lapъtь „szmaty, łaty” lub *lapъtь „łapa”: Bydło pasą nie w *łapciach* z kory, lecz w trzewiczkach [PT VI]; *całun daw.* „gruba odzież noszona przez mnichów, pustelników”: I anioł burzy na kształt niezmiernego słońca Rozświeci twarz, i znowu, okryty *całunem*, Uciekł w niebo i drzwi chmur zatrzasnął piorunem [PT X]; *kanak daw.* „naszyjnik z drogich kamieni lub pereł ściśle opasujący szyję” [Borejszo, s. 143]: W zamku wiem ja pewną skrzynię, W której jest Horeszkowskie stołowe naczynie, Przytem różne sygnety, *kanaki* [PT XII]; *siermięga daw.* „wierzchni ubiór chłopski uszyty z grubego samodziału, rodzaj płaszcz” [Borejszo, s. 189]; „inaczej *świtka* – wierzchnia odzież wieśniacza, noszona także przez zagonową szlachtę, z grubego materiału o długich rękawach, sięgająca do kolan lub połowy ud. Była oznaką prostoty i biedy” [ST]: Tylko że *siermięgi* Nie noszą, lecz kapoty białe w czarne pręgi, A w niedzielę kontusze [PT VI]; *harbajtel daw.* „ozdobny woreczek zakładany na włosy z tyłu peruki dla ochrony ubrania przed pudrem, noszony przez mężczyzn” [Borejszo, s. 139]: Peruka z *harbajtelem* zawiązanym w miechu [PT I]). В современном польском языке историзмы могут приобретать новые значения, ср.: *szata* „ubiór, zwłaszcza odświętny, np. władcy lub osoby duchownej” [SJP]; *kapota* „1. pot. wierzchnie okrycie, podniszczone lub gorszego gatunku; 2. daw. wierzchnie okrycie męskie, przypominające krojem surdut” [SJP]; *lejbik* „1. luźny żakiet damski; 2. górna, obcisła część dawnego munduru wojskowego” [SJP].

Среди родо-видовых названий около 30 лексических единиц праславянского происхождения, например: *odzież* „to, co się wkłada na siebie i nosi; ubranie, ubiór, okrycie, garderoba, strój” [SJP Dor]; od XVII w. „ubranie, garderoba”, заимствование з ukr. *одежа / одіж*; < psł. **oded'a* [Boryś, s. 381]: Dzieci wasze kopami pomieszczą w konwikcie Pijarskim, na swym koszczie, *odzieży* i wikcie [PT VII]; *strój* „1. eleganckie ubranie; 2. ubiór specjalnego rodzaju, noszony w pewnych okolicznościach” [SJP]; ogśł.; psł. *strojъ „уложеніе, упорядкованіе, порядок; coś уложеного, упорядкованого, приготованого до ужитця”; pierwotne znaczenie „rozprostarciе czegoś, ułożenie” [Boryś, s. 581]: Zosia w porannym *stroju* i z głową odkrytą Stała, trzymając w ręku podniesione sito [PT V]; *szata* od XV w. „odzieniе, odzież” < psł. dial. *šata / *šatъ „odzieniе, przyodziewek, szata” заимствоване wcześniej з germ. *hētaz, niem. dial. *Häß* „szata, suknia” [Boryś, s. 594]; *pas* „długi, wąski kawałek skóry lub tkaniny zawiązywany w taliu lub na biodrach” [SJP]; od XIV w. ogśł.; psł. *pojpasъ „pas, przepaska” rzecz. odczas. od *pojasati „przepasać, przewiązać” [Boryś, s. 414]: Tylko poprawił kaptur i ręce za *pasem* Zatknąwszy, wyszedł cicho z pokoju [ST; PT II]; *płaszcz* „wierzchnie okrycie sięgające kolan lub dłuższe, noszone dla ochrony przed zimnem lub deszczem” [SJP PWN]; od XIV w. „rodzaj wierzchniego okrycia”, ogśł.; psł. *plaščь [<*plask-jь] „wierzchnie okrycie ochronne, rodzaj peleryny [Boryś,

s. 443]: Udrapowany *plaszczem* siadłbym na ruinach, A ty byś mi o krwawych rozpowiadał czynach [PT II]; *trzewik* „sznurowany lub zapinany but z krótką cholewką” [SJP]; od XV w. „rodzaj buta” ogśl.; psł. *červik „skórzany bucik, trzewik” pierwotnie zdr. od psł. *červь / *červььь „obuwie skórzane, but, trzewik ze skóry”, psł. *červo „skóra, zwłaszcza z brzucha zwierzęcia” [Boryś, s. 649]: Nogi miał długie, cienkie, jak od chmielu tyki, W pończochach, ze srebrnymi klamrami *trzewiki* [PT I] i inne.

В связи с влиянием иностранной моды на предметную область одежды, для описываемой эпохи характерны непосредственные (из какого-либо языка в польский, в результате устных или письменных языковых контактов) и опосредованные заимствования (входящие в систему польского языка через какой-либо третий язык). К ним относятся заимствованные слова из латинского (*gorset*, *gors* < fr. *corset*, zdr. od st.-fr. *cors* „ciało”, z łac. *corpus* [WSWO, s. 458]; *habit* < niem. *Habit*, fr. *habit*, z łac. *habitus*, od *habeo* „mam” [WSWO, s. 471]; *sygnet* < fr. *signet* „znaczek”, zdr. od *signe* „znak”, z łac. *signum* [WSWO, s. 1198]; *toaleta* < fr. *toilette*, zdr. *toile* „płótno”, z łac. *tela* „tkanina” [WSWO, s. 1261]; *manela* < niem. *Manille*, wł. *maniglia*, z łac. *manicula*, od *manus* „ręka”), немецкого (*puderman* < niem. *Pudermantel* [WSWO, s. 1041]; *rajtuzy* < niem. *Reithosen* [WSWO, s. 1057]; *mundur* < daw. niem. *Mondirung* [WSWO, s. 854]; *pukiel* < czes. *pukla*, z niem. *Buckel* [WSWO, s. 1042]; *kubrak* < może z niem. dial. *kopfrock* „plaszcz z kapturem” [WSWO, s. 704]), французского (*calun* < st.-czes. *čalín*, śr. w.-niem. *(t)schalun(e)*, st.-fr. *chalon* „sieć rybacka; tkanina o wzorze sieciowym” [WSWO, s. 188]; *galon* < fr. [WSWO, s. 432]; *liberyja* / *liberia* < węg. *libēria*, daw.niem. austr. *Liberei*, hiszp. *liberea*, st.-fr. *livere* [WSWO, s. 742]; *patynka* < fr. *patin* [WSWO, s. 954]; *surdut* < fr. *surtout* [WSWO, s. 1195]), турецкого (*kołpak* < tur. *kalpak* [WSWO, s. 649]; *kutas* < ukr. *kutas*, z tur. *kutas*, *kutaz* „rodzaj ozdoby” [WSWO, s. 712]; *opończa* < osm.-tur. *japundža* [WSWO, s. 1195]), османского (*kontusz* < *kontuş* [WSWO, s. 679]) итальянского (*pantalony* < fr. *pantalon*, od wł. imienia *Pantalone* [WSWO, s. 934]), венгерского (*szyszak* < węg. *sisak*), монгольського языков (*kaptur* < st.rus., przez tur. z mong. *kapturğa* „woreczek”) [WSWO, s. 600].

Данные лексемы употребляются в художественном тексте в разных функциях, в частности, для психологической характеристики героев, выражения авторской позиции (по отношению к модным тенденциям в одежде: „свой, привычный костюм – чужой, необычный костюм”), создания колорита изображенного периода. Мицкевич подвергает критике моду на чужеземную одежду: Ach, ja pamiętam czasy, kiedy do ojczyzny, Pierwszy raz zawitała moda francuszczyzny! ... Krzyczano na modnisiów, a brano z nich wzory; Zmieniano wiarę, mowę, prawa i ubiory [PT I].

Словообразовательные дериваты (всего – 24 слова) образуются от: существительных мужского рода при помощи суффиксов *-ek*, *-ik* / *-yk* (*pierścień* → *pierścionek*, *kołnierz* → *kołnierzyk*); существительных женского рода при помощи суффикса *-k(a)* (*czamara* → *czamarka*, *chusta* → *chusteczka*, *wstążka* → *wstążeczka*). Деминутивы выражают субъективное отношение автора к предмету высказывания. В некоторых случаях производные наименования образованы от глаголов, например: *ubranie* od *ubrać* z przedr. *u-* od *brać*, *biorę* < psł. *brati, *berę „brać” [Boryś, s. 660]: Białe jej *ubranie* Wysmukłą postać tylko aż do piersi kryje [PT I]; *obwódka* „ozdoba na ubraniu”, *zastona*² „część ubioru”: ... inni, jak gdyby obłokiem Obwiani, idąc, na wiatr puszczają *zastony* [PT III], а также от выражения существительного с предлогом: *zausznik* → *zauszniczka* „ozdoba noszona na uchu”.

Лексика одежды творчески используется А. Мицкевичем, выполняет информативную и характерологическую функции. В эпоху, описываемую в поэме „Пан Тадеуш”, большое внимание в среде польской шляхты уделялось правилам приличия, этикета, тому, какую одежду следует носить. Аксиологически маркированным выступает словосочетание *polskie ubranie*: ...*polskie ubranie* Piękniejsze jest niż obcej mody małpowanie [PT I]. Народный литовский костюм Зоси хорошо сочетался с уланским мундиром Тадеуша, вызвал у присутствующих позитивные эмоции: *Spódniczkę* miała długą, białą; suknię krótką Z zielonego kamlotu z różową obwódką; *Gorset* także zielony, różowymi wstęgi Od łona aż do szyi sznurowany w pręgi;... Szyja także *koszulką* obciśniona wąską, *Kołnierzyk* zadzierzgniony różową zawiązką;

Zauszniczki wyrżnięte sztucznie z pestek wiszni ... Na kołnierzyku wiszą dwa sznurki bursztynu, Na skroniach zielonego *wianek* rozmarynu; Wstążki warkoczów Zosia rzuciła na barki, A na czoło włożyła, zwyczajem żniwiarki, *Sierp* krzywy [PT XI].

На помолвке Тадеуша и Зоси нотариуса (daw. *Rejent*) никто не узнал, он оделся по последней французской моде, во фрак, в котором чувствует себя неуютно, и поэтому пребывает в плохом, подавленном настроении: ... *Rejent* rad nierad po francusku przebrał. Widno, że mu *frak* duszy połowę odebrał, Stara, jakby kij połknął, prosto, nieruchawo, Jak żuraw; nie śmie spojrzeć ni w lewo, ni w prawo; Mina gęsta, lecz z miny widać że jest w męce, Nie wie jak się pokłonić, gdzie ma podziać ręce [PT XII].

В отличие от нотариуса, Телимена в модном французском костюме чувствует себя очень комфортно: Jej *ubiór* wrócił oczy; wszyscy ją witali... Kibić miała wysmukłą, kształną, pierś powabną, *Suknię materyjalną, różową, jedwabną, Gors wycięty, kołnierzyk z koronek, rękawki Krótkie*; w ręku kręciła *wachlarz* dla zabawki (Bo nie było gorąco); *wachlarz pozłocisty* Powiewając rozlewał deszcz iskier rześisty; Głowa do włosów, *włosy pozwijane w kręgi*, W *pukle*, i przeplatane *różowymi wstęgi*, Pośród nich brylant, niby zakryty od oczu, Swiecił się jako gwiazda w komety *warkoczu* [PT I].

Данные коммуникативные ситуации „становятся семиотически маркированными” и требуют извлечения из них „указанных конкретных смыслов” [2, с. 85]. Автор и его герои смеются над фракот нотариуса, но восхищаются французским нарядом Телимены. Названия одежды выполняют при этом дополнительную экспрессивно-эстетическую функцию, формируя негативное либо позитивное оценочные представления.

Кроме того, в названиях одежды закодированы дополнительные смыслы, касающиеся социальной, профессиональной, возрастной, гендерной принадлежности персонажа. Так, символическим является наименование верхней мужской одежды *czamara (krakowska)* „dawne męskie ubranie, noszone od XVI wieku, sięgające do bioder lub połowy ud w kroju zbliżonym do kontusza” [ST] (синонимы: *taratatka, sukmana*), так как она принадлежала к национальному польскому костюму, ее носили сторонники Четырехлетнего сейма (1788 – 1792 гг.), Январского восстания (1863–64 гг.) [4, s. 46–47]. Персонажи „Пана Тадеуша” вспоминают, что *чамару* носил „*wielki człowiek*” Тадеуш Костюшко, вождь польского национального восстания 1794 г.

Таким образом, лексика, обозначающая предметы одежды в поэме Адама Мицкевича „Пан Тадеуш”, выполняет не только номинативную, но и аксиологическую, символическую, семиотическую функции, участвует в создании образов персонажей, выражает позицию автора в художественном диалоге с читателем. Полифункциональность рассматриваемых лексем свидетельствует о наличии у них широкого спектра выразительных возможностей.

Перспективы состоят в дальнейшем изучении тематической группы „Одежда” в творчестве А. Мицкевича, что позволит углубить научные представления о структурно-семантической организации и функциональном статусе данного номинативного массива.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Проблема текста (опыт философского анализа) / М. М. Бахтин // Вопросы литературы. – 1976. – № 10. – С. 122–151. [Электронный документ]. – Режим доступа: <http://www.infoliolib.info/philol/bahtin/probltext.html#1>
2. Кубрякова Е. С. Семиотические аспекты в изучении категории одежды / Е. С. Кубрякова, Г. Г. Бондарчук // Вестник Московского гос. лингв. ун-та. – 2007. – № 532. – С. 81–88.
3. Borejszo M. Nazwy ubiorów we współczesnej polszczyźnie / M. Borejszo. – Poznań : Wydawnictwo WiS, 2001. – 220 s.
4. Krupianka A. Ze studiów nad słownictwem „Pana Tadeusza”. Słownictwo ubioru szlacheckiego / A. Krupianka // Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Filologia Polska. – 1993, z. 40 (246). – S. 41–59.

5. Stachurski E. Słownictwo „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza na tle tekstów innych poematów romantycznych / E. Stachurski. – Kraków : Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 2005. – 262 s.
6. Turnau I. Słownik ubiorów: tkaniny, wyroby pozatkackie, skóry, broń i klejnoty oraz barwy znane w Polsce od średniowiecza do początku XIX w. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe „Semper”, 1999. – 214 s.
7. Voytseva O. A. Means and ways of naming women’s outerwear (in modern Russian and Polish languages) / O. A. Voytseva // Слов’янський збірник: зб. наук. пр. – Чернівці : Букрек, 2015. – Вип. 19.– С. 151–165.

СЭС – Стилистический энциклопедический словарь русского языка / под ред. М. Н. Кожинной. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта: Наука, 2006. – 696 с.

Borejszo – Borejszo M. Materiały do Słownika nazw ubiorów XIX–XX wieku (ze źródeł XX-wiecznych) / M. Borejszo // Nazwy ubiorów we współczesnej polszczyźnie. – Poznań : Wydawnictwo WiS, 2001. – S. 113–211.

Boryś – Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2005. – 861 s.

PT – Mickiewicz A. Pan Tadeusz, czyli ostatni zajazd na Litwie. Historia szlachecka z roku 1811 i 1812. we dwunastu księgach wierszem. – Wrocław, 1968 // <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/pan-tadeusz.pdf>

SJP Dor – Słownik języka polskiego / pod red. W. Doroszewskiego : w 11 t. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sjpd.pwn.pl/>

SJP – Słownik języka polskiego PWN. – URL : <http://sjp.pwn.pl/>

ST – Слободян Е. А. Słownik tematyczny języka poematu Adama Mickiewicza „Pan Tadeusz”, 2011. – URL : <http://nevmenandr.net/tadeusz/alfpl.php>

WSWO – Wielki słownik wyrazów obcych PWN / pod red. M. Bańki. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2005. – 1348 s.

Olena Voytseva

CLOTHES VOCABULARY AS FIGURATIVE AND EXPRESSIVE MEANS
OF THE POETIC LANGUAGE IN „PAN TADEUSZ”
BY ADAM MICKIEWICZ ITS SEMANTIC AND STYLISTIC SPECIFICS

The article focuses on the lexical and stylistic analysis of clothes vocabulary as one of the most important figurative and expressive means in the epic "Pan Tadeusz" by A. Mickiewicz. While using names of clothing items that were typical of late XVIII and early XIX century and that were worn by the nobility (*szlachta*) and the petty bourgeoisie (*żupan, kontusz, pas, konfederatka*), by the peasantry (*siermięga, katanka, łapcie z kory*), the author reveals their logical and connotative meaning (pragmatic, axiological and associative images). Stylistically marked (emotionally and expressively coloured words: *pudermanik, spódniczka, zauszniczka, pończoszki, wstążeczka, kitka*; stylistic synonyms: *polska szata – polskie ubranie, czamara – czamarka – sukmana – taratatka*) and stylistically neutral names of clothing create expressiveness of the poem, affect the reader's comprehension of the artistic space, performed by A. Mickiewicz.

Key words: clothing vocabulary, stylistically marked means, literary text, Polish language, Adam Mickiewicz.

Елена Войцева

СЕМАНТИКО-СТИЛИСТИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА ЛЕКСИКИ ОДЕЖДЫ КАК
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНО-ВЫРАЗИТЕЛЬНОГО СРЕДСТВА ПОЭТИЧЕСКОГО ЯЗЫКА
АДАМА МИЦКЕВИЧА (НА МАТЕРИАЛЕ ПОЭМЫ „ПАН ТАДЕУШ”)

Статья посвящена лексико-стилистическому анализу названий одежды как одного из важных изобразительно-выразительных средств в эпосе Адама Мицкевича „Пан Тадеуш”. С помощью названий, обозначающих типичные для конца XVIII – начала XIX вв. предметы одежды шляхты и мещан (*żupan, kontusz, pas, konfederatka*), крестьян (*siermięga, katanka, łapcie z kory*), автор раскрывает предметно-логический смысл, а также вкладывает в употребляемые наименования дополнительную информацию (прагматические,

аксиологические и ассоциативные представления). Стилистически маркированные (слова с эмоционально-экспрессивной окраской: *pudermanik, spódniczka, zauszniczka, pończoszki, wstążeczka, kitka*; стилистические синонимы: *polska szata – polskie ubranie, czamara – czamarka – sukmana – taratatka*) и немаркированные названия предметов и деталей одежды создают экспрессию произведения, воздействуют на процессы понимания и восприятия читателем художественного пространства, созданного А. Мицкевичем.

Ключевые слова: лексика одежды, стилистически маркированные средства, художественный текст, польский язык, Адам Мицкевич.

УДК 811. 112. 2'42: 82-32

Ірина Гоштанар
(Херсон)

ХУДОЖНІЙ ПРОСТІР І ЙОГО ФУНКЦІЇ В АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ KRIEG У ВОЄННІЙ ПРОЗІ РЕМАРКА

У статті розглянуто просторові характеристики оповідань Еріха Марія Ремарка про воєнне та повоєнне життя “втраченої генерації” після Першої світової війни. Зазначено, що за допомогою мовних засобів, трансформуючись у площинах свідомості автора, реальний простір відтворюється у вигляді художнього, який у кожного письменника є унікальним, не схожим на інші. Найчастотнішими вербалізаторами концепту *Krieg*, якому, як смисловій домінанті тексту, підпорядковані просторові характеристики оповідань збірки “*Der Feind*”, виступають іменник *Krieg* та дієслово *kriegen*.

З’ясовано, що простір у художніх творах автора конкретизований (прямі географічні вказівки, деталі в описах, пейзажах, які означають певну місцевість), але водночас поширюється на життя усіх народів, долю яких занапастила війна. Чітко простежується паралелі між моральним станом персонажів, їхнім настроєм, емоціями, які їх опановують та навколишньою природою. Окреслено локальні замкнені простори оповідань, а саме пересічні житла людей (кімнати, сільські хати) та лазарети, тюремні камери, де тримають арештантів, казарми. Незважаючи на негативні особливості цих локальних просторів, вони мають досить позитивну функцію, бо слугують місцем захисту від смерті (локуси захисту). Схарактеризовано найуживаніші репрезентанти просторових відношень в оповіданнях Е. М. Ремарка – іменники, що вказують на місце воєнних дій.

Ключові слова: художній простір, концепт, авторська модель світу, локальний простір.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз художніх текстів, присвячених темам війни і миру, осмислення таких феноменів, як життя і смерть, мають поглибити рецептивний імунітет людини від насилля, знецінення людського життя. На особливу увагу заслуговує проблема відтворення когнітивної структури концепту KRIEG/ВІЙНА у світовій лінгвокультурі взагалі та німецькій зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних лінгвістичних студіях спостерігається зростання інтересу дослідників до проблеми мовної репрезентації концепту ВІЙНА в різних лінгвокультурах (Л. Брославська, Л. Венедиктова, О. Головань, В. Крячко, О. Липина, Т. Першина та ін.).

Унаслідок динамічного оновлення наукових парадигм, у межах яких по-різному трактують один і той самий дослідницький об’єкт, не втрачає дискурсивної актуальності й проблема вивчення часово-просторових координат художнього твору. У сучасних дослідженнях (І. Довбня, С. Каширина, Н. Копистянська та ін.) організуюча функція часу та